

УДК 336.64

Юсвалієва А. В.,*аспірант кафедри фінансів Харківського національного економічного університету*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕНЦІЙНОЇ МОЖЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті запропоновано методику визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання, яка може засосовуватись для окремого підприємства шляхом розрахунку показників його фінансової стійкості, а також групи підприємств завдяки застосуванню економіко-математичних та статистичних методів.

Ключові слова: планування, стратегічне планування, фінансова безпека суб'єкта господарювання, фінансова стійкість.

В статье предложена методика определения потенциальной возможности осуществления стратегического планирования финансовой безопасности предприятия, которая может применяться для отдельного предприятия путем расчета показателей его финансовой устойчивости, а также группы предприятий благодаря применению экономико-математических и статистических методов.

Ключевые слова: планирование, стратегическое планирование, финансовая безопасность предприятия, финансовая устойчивость.

The article generated the method of determining the feasibility of the strategic planning financial safety of the enterprise. The method can be used for individual or group enterprises through the use of economic-mathematical and statistical methods.

Keywords: planning, strategic planning, financial security of the entity's financial stability.

Постановка проблеми. В складних умовах розвитку постіндустріального суспільства та нестабільності економічного середовища на ефективність прийняття управлінських рішень щодо реалізації стратегічних цілей та тактичних дій з їх досягнення звертається все більше уваги як з боку вчених-економістів, так і з боку фінансових менеджерів суб'єктів господарювання. Особливої актуальності набувають питання здійснення внутрішнього аналізу наявності реальної можливості стратегічного планування фінансової безпеки підприєм-

ства. Процес стратегічного планування фінансової безпеки сприяє обґрунтованому визначенню реальної потреби суб'єкта господарювання у власних та залучених джерелах фінансування заздалегідь прогнозованих напрямів господарської діяльності в довгостроковому періоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз теоретичних напрацювань у галузі фінансової безпеки свідчить про незначну кількість наукових доробок щодо забезпечення максимального рівня фінансової безпеки підприємства шляхом здійснення його ефективного планування. Це роботи І. Бланка, М. Єрмошенка, Т. Кузенко, Н. Чумаченка та ін. Проведені науково-теоретичні дослідження здобутків економічної науки з проблем забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання та практичних напрацювань з управління її рівнем свідчать про відсутність дієвих концепцій, методів та механізмів планування фінансової безпеки підприємства, які б відповідали повною мірою вимогам сучасного економічного простору та мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єкта господарювання.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – наукове обґрунтування теоретичних аспектів визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Для досягнення мети виконано такі завдання: визначено показник, який найбільш точно відображає спроможність підприємства реалізовувати власні стратегічні фінансові інтереси; розроблено методику визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу. Певним внеском у розвиток науково-теоретичних та методичних аспектів забезпечення та планування фінансової безпеки підприємства є наукове обґрунтування визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки на підприємстві, яке враховує значну кількість об'єктів, що підлягають аналізу, та розгалуженість показників, які відображають спроможність підприємства реалізовувати власні стратегічні фінансові інтереси. Найбільш концентрованим показником, на думку більшості вчених [1 – 4], який відображає фінансовий потенціал та спроможність підприємства виконувати свої функції в змінних умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, а також володіє ознаками комплексності і системності та включає в себе всі аспекти діяльності підприємства є фінансова стійкість суб'єкта господарювання. Під час дослідження за перший етап визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання прийнято розрахунок показників фінансової стійкості. Багатомірність простору фінансових показників та значний обсяг

об'єктів, які підлягають аналізу, зумовлює необхідність поділу схожих підприємств на групи відповідно до задалегіть обраного та обґрунтованого показника як головної компоненти процесу визначення здатності підприємства ефективно здійснювати стратегічне планування фінансової безпеки, а саме фінансової стійкості.

Для отримання достовірного результату оцінки фінансової стійкості підприємства та високої ефективності застосування економіко-математичних і статистичних методів обробки фінансової інформації, за результатами дослідження М. М. Юзбишева [5], мінімальна кількість підприємств, діяльність яких аналізується, має становити не менш ніж 9 одиниць. Зазначена умова задовольняється, бо для подальшого аналізу із загальної сукупності промислових підприємств Харківської області відібрано 16 підприємств машинобудівної галузі у часовому розрізі з 2006 року до 2010 року включно. Вибір галузі функціонування підприємств ґрунтується на зосередженні регіональної політики на підвищенні рівня розвитку суб'єктів господарювання машинобудівної галузі, відповідно до Проекту стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 року [6]. Значна кількість об'єктів, що підлягають аналізу, викликають об'єктивну необхідність поділу підприємств на групи за сформованою системою показників фінансової стійкості за умов використання сукупності методів кластерного аналізу [7], що представляє собою другий етап процесу визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Метою кластерного аналізу є утворення груп схожих між собою об'єктів, які прийнято називати кластерами [7]. Для спрощення процесу кластеризації існує необхідність висунення критерію мінімізації кількості фінансових показників. Запропоновано здійснювати скорочення признакового простору за рахунок виключення з сукупності показників, коефіцієнт варіації яких не перевищує 0,33 [7]. Розрахунок коефіцієнтів варіації сприятиме визначенню значимості впливу показників на якість формування груп підприємств за рівнем фінансової стійкості. За результатами розрахунку коефіцієнта варіації відібрано 14 показників фінансової стійкості суб'єкта господарювання, значущість яких у процесі кластеризації більш ніж 0,33. Необхідно зауважити, що для формування інформації щодо наявної на підприємстві можливості здійснювати стратегічне планування фінансової безпеки сформовані кластери мають чітко відображати фінансовий потенціал згрупованих об'єктів.

За умови відсутності гіпотези стосовно кількості груп суб'єктів господарювання доцільним є застосування ієрархічного методу, сутність якого полягає в послідовному об'єднанні окремих об'єктів у

групи з наданням можливості визначення кількості кластерів відповідно до їх природного розподілу. Використовуючи програму Statistica 6. 0, здійснено кластеризацію 16 машинобудівних підприємств у розрізі 5 років (з 2006 року до 2010 року включно). Як міру відстані обрано Евклідову відстань як найбільш розповсюджену у використанні метрики кластерного аналізу, як алгоритм ієрархічного об'єднання кластерів – Метод Уорда, спрямований на об'єднання близько розміщених кластерів [7].

Таблиця 1
Групування підприємств за показниками фінансової стійкості

	Аналізований період				
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість кластерів	2	2	2	2	2

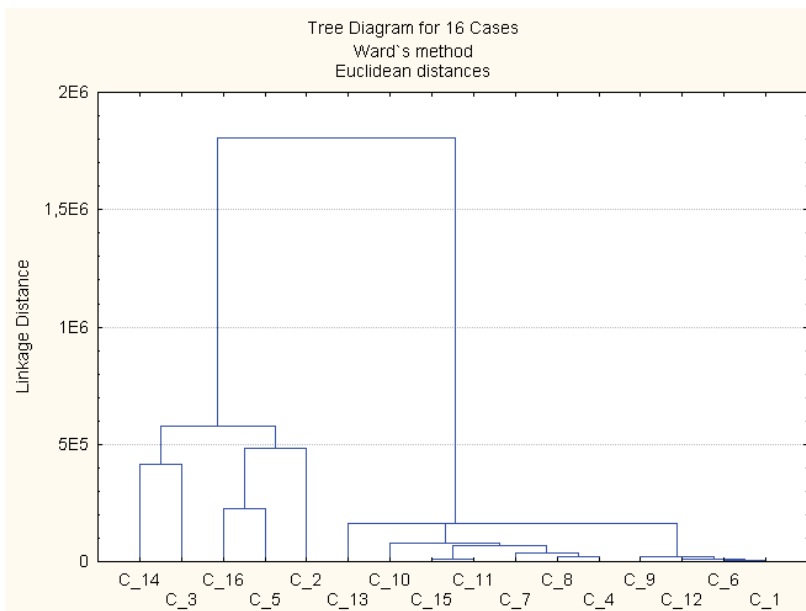

Рис. 1. Дендрограма об'єднання підприємств за ієрархічним методом за показниками фінансової стійкості 2008 р.

Аналіз табл. 1 свідчить про наявність стабільності розподілу підприємств за показниками фінансової стійкості на дві групи, підтвер-

дженням чого є дендрограма, наведена на рис. 1. Для підтвердження гіпотези про існування двох груп суб'єктів господарювання, надання їй якісної характеристики та визначення складу кластерів проведено кластерний аналіз методом k-середніх, сутність якого полягає в розподіленні підприємств відповідно до вказаної кількості груп [7].

Проведення кластерного аналізу підприємств машинобудівної галузі методом k-середніх дозволило виділити групи подібних підприємств за наявності можливості здійснення стратегічного планування їх фінансової стійкості. Характеристики кластерів, отриманих у 2006 та 2010 рр., абсолютно порівняні, про що свідчить їх подібна структура (табл. 2). При використанні методів кластерного аналізу для однієї й тієї ж сукупності за різні проміжки часу для зменшення похибки у визначенні потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єктів господарювання необхідно використання міри якості класифікації, яку прийнято називати функціоналом або критерієм якості. Найкращим за обраним критерієм варто вважати таку розбивку, за якої досягається екстремальне значення цільової функції – функціонала якості.

Таблиця 2
Динаміка структури кластерів за період 2006-2010 рр.

Клас-тер	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1	Підприємство А	Підприємство А	Підприємство А	Підприємство А	Підприємство А
	Підприємство Б	Підприємство Б	Підприємство Б	Підприємство Б	Підприємство Б
	Підприємство В	Підприємство В	Підприємство В	Підприємство В	Підприємство В
	Підприємство Г	Підприємство Г	Підприємство Г	Підприємство Г	Підприємство Г
	Підприємство Д	Підприємство Д	Підприємство Д	Підприємство Д	Підприємство Д
	Підприємство Ж	Підприємство Ж	Підприємство Ж	Підприємство Ж	Підприємство Ж
	Підприємство З	Підприємство З	Підприємство З	Підприємство З	Підприємство З
	Підприємство К	Підприємство К	Підприємство К	Підприємство К	Підприємство К
	Підприємство Л	Підприємство Л	Підприємство Л	Підприємство Л	Підприємство Л
	Підприємство М	Підприємство М	Підприємство М	Підприємство М	Підприємство М

	Підприємство Н	Підприємство Н	Підприємство Н	Підприємство Н	Підприємство Н
			Підприємство Т	Підприємство Т	Підприємство Т
2	Підприємство О	Підприємство О	Підприємство О	Підприємство О	Підприємство О
	Підприємство П	Підприємство П	Підприємство П	Підприємство П	Підприємство П
	Підприємство Р	Підприємство Р	Підприємство Р	Підприємство Р	Підприємство Р
	Підприємство С	Підприємство С	Підприємство С	Підприємство С	Підприємство С
	Підприємство Т	Підприємство Т			

Під час аналізу динаміки структури кластерів суб'єктів господарювання визначено, що найбільш чисельним є кластер 1, стабільну позицію в якому протягом аналізованого періоду зберігають 11 підприємств. У складі другого кластера стабільну позицію займають 4 суб'єкта господарювання. Підприємство Т під час кластеризації змінює свою позицію. Для оцінки якості кластеризації обраної сукупності підприємств розраховано суму внутрішньокласових відстаней між об'єктами [7].

За результатами розрахунку, найбільш значимою варто вважати розбивку за 2008 рік, що виходить з максимальної щільності кластера та мінімального значення функціонала якості в порівнянні з результатами класифікації за інші чотири роки. Таким чином, сформовано два кластери, до першого з яких зараховано 12 підприємств та 4 до другого. Для надання якісної характеристики отриманих груп суб'єктів господарювання та визначення здатності підприємств, що до них належать, до стратегічного планування фінансової безпеки, проаналізовано графіки середніх значень змінних у кластерах за показниками 2008 року, враховуючи максимальну якість кластеризації, що являє собою третій етап на шляху встановлення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки на підприємстві.

Виходячи з рис. 1, можна стверджувати, що середні значення показників кластера 2 свідчать про властивий підприємствам зазначеної групи нормальний стан фінансової стійкості. Показники за першим кластером дають можливість дійти висновку про наявність кризового стану фінансової стійкості, що виключає подальшу можливість здійснення стратегічного планування фінансової безпеки на підприємствах другої групи та зумовлює необхідність впровадження лише

тактичних дій з підвищення рівня фінансової безпеки, оскільки підприємство перебуває на межі банкрутства, бо короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторську заборгованість разом з простроченими позичками.

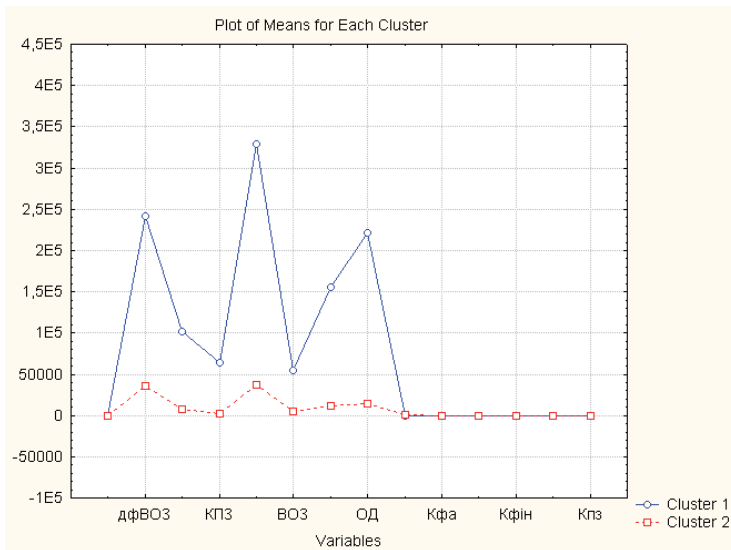

Рис. 1. Дендрограма середніх значень показників фінансової стійкості за двома кластерами за 2008 р.

Висновки. Таким чином, визначення потенційної можливості здійснення стратегічного планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання є важливою складовою процесу планування фінансової безпеки підприємства та належить безпосередньо до внутрішнього аналізу суб'єкта господарювання. Визначення здатності суб'єкта господарювання до стратегічного планування його фінансової безпеки включає три етапи: 1) розрахунок показників фінансової стійкості; 2) поділ підприємств на групи за сформованою системою показників фінансової стійкості (кластеризація підприємств); 3) аналіз середніх значень змінних у групах (кластерах).

Головним результатом кластеризації підприємств за рівнем їх фінансової стійкості є отримання інформації, яка закладається у стратегічні плани, щодо наявності потенційної можливості стратегічного планування фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Література:

1. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова. – К. : Національна академія управління, 2010. – 232 с.
2. Мороз Ю. Ю. Система показників для моніторингу рівня фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та їх облікове значення / Ю. Ю. Мороз // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – № 1 (16). – С. 138-149.
3. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В. П. Москаленко, О. Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки – 2006. – № 6 (60). – С. 180-191.
4. Омецінська І. Оцінка фінансової стійкості підприємств будівельної галузі на основі аналізу структури власного капіталу та зобов'язань / І. Омецінська // Економічний аналіз. – 2008. – № 3 (19). – С. 209-212.
5. Юзбышев М. М. Расчет объема выборки для надлежащего установления истины / М. М. Юзбышев // Вопросы статистики. – 2004. – № 6. – С. 38-39.
6. Проект Стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua>
7. Дюран Б. Кластерный анализ / Б. Дюран // Под ред. А. Я. Боярского. – М., Статистика, 1977. – 128 с.